

Vojtech Nepšinský, *Liturgia na Slovensku v období tridentského koncilu*, Banská Bystrica – Badin 1998, ss. 167

Wydaniem przytoczonej pozycji zapoczątkowano serię wydawniczą *Studia Theologica Neosoliensia*, w której publikują swoje rozprawy naukowe wykładowcy Instytutu Teologicznego diecezji bansko-bystrickiej w Badinie. Autor rozprawy, aktualny rektor Instytutu Teologicznego, specjalizuje się w dziedzinie liturgiki.

Omawiane opracowanie składa się z pięciu rozdziałów. Pierwszy został zatytułowany: *Protestantyzm a życia liturgiczne na Słowacji przed Soborem Trydenckim*. Po omówieniu sytuacji polityczno-religijnej, ukształtowanej wpływami humanizmu i reformacji, Autor przedstawia kształt życia liturgicznego na Słowacji na podstawie relacji z wizytacji w wybranych okręgach. Przytoczone dane ukazują z jednej strony stan aktualny w chwili wizytacji, z drugiej – dowodzą o zmianach zaistniałych pod wpływem reformacji, odwiedzają-

cych te tereny kaznodziejów z Opawy, Cieszyna i Wrocławia. Szczególne niebezpieczeństwo odstępstwa od katolickiej nauki i praktyki groziło miastom górniczym, w których mieszkańcy w niemałym procencie wywodzili się z terenów niemieckich. Relacje o stanie religijnym w parafiach dzieli Autor według następującego klucza: sakramenty chrztu, bierzmowania, Eucharystii, pokuty, namaszczenia chorych, małżeństwa, kapłaństwa, poświęcenia – pogrzeby – cmentarze, święcenie dni świątecznych, wyznane wiary. Przy relacji na temat poszczególnych sakramentów omawia także związane z nimi problemy np. wprowadzenie wspólnej spowiedzi, celibat, formułowanie przez zwolenników nowej wiary wyznania wiary mającego różne wersje.

W drugim rozdziale zostały przedstawione wysiłki zmierzające do odnowienia życia liturgicznego przed Soborem Trydenckim. Najpierw Autor omawia synody zwołane przez arcybiskupa ostrzychomskiego Mikołaja Oláha. Później poświęca uwagę wytycznym i przepisom podjętym na wymienionych synodach a dotyczącym odnowy liturgicznej. Godne uwagi jest to, że odbywały się one równolegle z pracami Soboru Trydenckiego, bo w latach 1558, 1560, 1561 i 1562.

Trzeci rozdział omawia główne postanowienia Soboru Trydenckiego dotyczące liturgii (pkt 1) oraz ich przyjęcie na synodzie w Trnawie w r. 1564 (pkt 2). Jednak śmierć arcybiskupa Oláha w r. 1568 spowodowała opieszałość i zastój we wprowadzaniu reformy trydenckiej. Różnice dzielące chrześcijan spowodowane reformacją przestały być przedmiotem analiz i postanowień miejscowych synodów na okres 47 lat, co w niemałym stopniu było spowodowane polityką obsadzania siedzib biskupich, brakiem odpowiedniej osobowości na stolicy arcybiskupiej w Ostrzychomiu.

W czwartym rozdziale, noszącym tytuł: *Kontynuacja soborowej odnowy liturgicznej na synodach w XVII wieku*, Autor omawia liczne synody metropolitalne, diecezjalne, a nawet jeden synod ogólnonarodowy (węgierski), które zwoływali arcybiskupi ostrzychomscy F. Forgáč, P. Pazmany, J. Lippay i ich następcy lub biskupi diecezji należących do metropolii ostrzychomskiej. Ten rozdział dostarcza czytelnikowi wielu informacji i wyjaśnień dotyczących pewnych mechanizmów przesądzających o takim a nie innym sposobie odchodzenia od wiary katolickiej, a także wierności i umacnianiu się w niej. W drugiej części omawianego rozdziału zostały przedstawione zadania pasterzy (biskup, proboszcz) i ludu Bożego, sformułowane na przytoczonych wyżej synodach.

Piąty rozdział przybliży czytelnikowi realizację trydenckiej odnowy liturgicznej na podstawie sprawozdań z wizytacji kanonicznych. Najpierw na sześciu stronach omawia niedostatki realizacji soborowej odnowy, zalety tej odnowy oraz znaczenie wydania rzymskiego mszału, brewiarza, Rytuálu Ostrzychomskiego i innych ksiąg liturgicznych. Następnie na 35 stronach przedstawia obraz życia liturgicznego według relacji wizytacyjnych, omawiając kolejno stan faktyczny w wizytowanych parafiach w odniesieniu do poszczególnych sakramentów, sakramentaliów, pogrzebów i cmentarzy oraz święcenia dni świątecznych. Szczególna uwaga została poświęcona Eucharystii w jej różnych aspektach i kontekstach.

Praca została oparta na licznych materiałach archiwalnych. Uwzględniła również literaturę naświetlającą źródła, także literaturę tematyczną. Do pracy jest dołączony ośmiostronicowy aneks zawierający odbitki portretów niektórych arcybiskupów ostrzychomskich oraz dokumentów.

Omawiana praca podejmuje zagadnienie w najmniej dotąd przebadanym okresie historii Kościoła na Słowacji, jak stwierdza jej Autor, badacz musi się liczyć ze stosunkowo niedużą ilością materiałów źródłowych. Do pracy tej z pożytkiem może sięgnąć historyk Kościoła, zainteresowany przeszłością liturgista i kanonista.

ks. Edward Górecki